

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА УКРАЇНИ

Інститут повітряного і космічного права НАУ

У статті розглядаються особливості організації контролю та оцінювання в умовах реалізації кредитно-модульної системи навчання. Аналізуються дидактичні засади розробки вимірників навчальних досягнень, вимоги до їх структури, змісту та форми, методичні особливості використання тестових завдань в навчальному процесі університету.

Важливою умовою ефективного функціонування кредитно-модульної системи навчання у вищих навчальних закладах є забезпечення системного та результативного контролю і оцінювання навчальних досягнень студентів, що здійснюється через неперервний моніторинг навчального процесу. Такий підхід дає можливість не лише забезпечити ефективне управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, а й найбільш повно реалізувати основну ідею модульного навчання – залучення майбутнього фахівця-професіонала до систематичної активної, творчої навчально-пізнавальної діяльності, в якій розвиваються здатності творчо підходити до вирішення практичних завдань та приймати виважені рішення. Однією із складових методичної системи контролю та оцінювання навчальних досягнень є розробка об'єктивних вимірників навчальних досягнень – завдань еталонного характеру, що дають можливість виявляти дійсний рівень навчальних досягнень та робити корекцію процесу опанування навчальним матеріалом. Створення таких вимірників є тривалим і складним процесом, що вимагає детального аналізу структури, змісту та основних завдань навчальних курсів, дослідження дидактичних принципів їх конструювання та умов ефективного використання.

Проблема входження України до єдиного європейського освітнього простору досліджувалася в наукових публікаціях та методичних виданнях. Стратегію участі країни в Болонському процесі окреслено у працях [2, 3, 4]. Зокрема, визначено перспективи зближення освітніх систем європейських країн. Визначено головні принципи входження до європейського простору вищої освіти. Розроблено основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Запропоновано принципи кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України та можливі шляхи її впровадження. Важливим аспектом окресленої проблеми є аналіз нормативно-правового та ме-

тодичного забезпечення системи вищої освіти в аспекті інтеграції до загальноєвропейського освітнього простору.

У статті ставиться завдання проаналізувати напрями вдосконалення методичної системи контролю та оцінювання; узагальнити вимоги до вимірників навчальних досягнень; розглянути особливості розробки та використання тестових завдань еталонного характеру в умовах кредитно-модульного навчання.

В умовах запровадження модульної технології навчання суттєво зростає вага та значення модульного контролю (при цьому не зменшується роль поточного оцінювання).

Модульно-рейтингова система передбачає таку організацію контролю, при якій важливу роль відіграє як поточний, так і модульний (підсумковий) контроль. Під модулем розуміють задокументовану завершену частину освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується через ті чи інші форми навчального процесу. За результатами поточного та модульного контролю формується підсумковий рейтинг студента.

В умовах Болонського процесу перспективною є кредитно-модульна система навчання, яка активно запроваджується в провідних вузах країни.

Передбачається, що зарахування виконання змістових модулів індивідуального плану буде здійснюватися шляхом контролю якості освіти протягом навчального року (не обов'язково у формі заліково-екзаменаційної сесії).

Досягнення студентів зіставляються шляхом порівняльної трудомісткості кредитів. Навчальний матеріал розподілено на логічно завершені модулі, кількість яких складає від 2 до 4 (як правило, 2-3 модулі на семестр). У межах кожного окремого модулю студент виконує різні види аудиторної та поза аудиторної роботи.

Кожен модуль завершується модульним контролем, до якого студенти допускаються за умови вчасного виконання запланованих завдань. За результатами поточного контролю та модульно-

го контролю студент отримує підсумкову рейтингову оцінку, яка виражається в балах, оцінкою за традиційною шкалою (задовільно, добре, відмінно) та рівнем за шкалою ЄКТАС (А, В, С, D, E, FX, F).

За результатами вивчення дисципліни протягом семестру студент може отримати максимальну кількість балів – 100.

Кредитно-модульна система організації навчання дозволяє забезпечити глибоку диференціацію та індивідуалізацію контролю, зробити контроль систематичним та стимулюючим. Доцільно передбачити, щоб у межах кожного окремого модулю студент виконував різні види початкової роботи: робота на лекціях, відповіді на семінарських та практичних заняттях, доповнення, підготовка до семінарських, практичних занять та лабораторних робіт, виконання лабораторних робіт, опрацювання теоретичного матеріалу тощо.

Всі види навчальної діяльності студента в межах модуля мають бути оцінені під час поточного контролю. З цією метою проводять експрес-контрольні, самостійні роботи, систематично перевіряються індивідуальні завдання, реферати, розрахунково-графічні роботи тощо. Кожний вид роботи має оцінюватися відповідною кількістю балів згідно з робочою шкалою. Потрібно передбачити можливість отримувати студентами заохочувальних балів за участь у науково-дослідній роботі, конференціях та семінарах, старанність та своєчасність виконання запланованих завдань.

Разом з тим під час організації модульного контролю виникають певні труднощі. Модульний контроль є, з одного боку, проміжним контролем, а з другого – підсумковим, який завершує вивчення самостійного модуля.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень є знання, вміння, навички, досвід творчої діяльності студентів та емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу. Основні функції, які реалізуються під час оцінювання навчальних досягнень студентів: контролююча; навчальна; діагностико-коригуюча; стимулюючо-мотиваційна; виховна. Найбільш поширеними є такі типи контролю: попередній, поточний, періодичний (тематичний), підсумковий, державна атестація. Вони реалізуються у таких формах: індивідуальний контроль, груповий фронтальний, зовнішній. Основними методами контролю є спостереження, усна перевірка, письмова перевірка, тестовий контроль. Традиційно контроль здійснюється в декілька основних етапів: стандартизація, перевірка, оцінювання, оцінка, корекція.

Для виявлення відповідності навчальних досягнень студентів еталонним рівням розробляють еталонні вимірники. Еталонний вимірник навчальних досягнень – завдання, розроблені відповідно до проєктованих еталонних рівнів, виконання яких дає максимально повне уявлення про те, наскільки досягнуті заплановані цілі навчання.

Виділяють такі рівні засвоєння навчального матеріалу: початковий рівень засвоєння (понятійний, фактологічний): уміти назвати, вибрати, виявити, визначити факти, терміни, поняття; репродуктивний: дати визначення, доповнити, пояснити, порівняти, аргументувати; алгоритмічно-дійовий (умовно-професійний): довести, розрахувати, упорядкувати; творчий: пропонувати, класифікувати, будувати моделі, обґрунтовувати, планувати. Кожному рівню відповідає один або декілька типів вимірників (вимірники-питання, вимірники-задачі, вимірники-творчі завдання, вимірники-тести тощо).

Сформулюємо основні вимоги до еталонних вимірників навчальних досягнень.

Вимоги до змісту:

1. Об'єктивність вимірника.
2. Відповідність вимірника за змістом курсу та обсягу матеріалу, що вивчається студентами відповідно до програми.
3. Відповідність вимірника рівню оволодіння студентами логічними операціями.
4. Структура вимірника має забезпечувати можливість навіть найменш підготованим студентам показати власні навчальні досягнення.
5. Рівноцінність різних варіантів вимірників одних і тих самих еталонних рівнів.
6. Забезпечення позитивного емоційно-ціннісного сприйняття завдання вимірника.

Вимоги до форми подання:

1. Стандартизованість вимірників.
2. Лаконічність, однозначність та чіткість формулювань завдань, використання юридичної термінології.
3. Використання форм подання завдань-вимірників, які сприятимуть створенню доброзичливої атмосфери та зниження впливу стресового чинника, який завжди наявний під час контролю.

Коротко охарактеризуємо ці основні вимоги. Об'єктивність вимірника – визначає максимальну відповідність завдання еталонного характеру конкретному рівню засвоєння пізнавальної задачі. Відповідність вимірника за змістом навчальній програмі дисципліни – у якості вимірників використовують тільки такі вимірники, які передбачають виконання завдань із застосувань знань та умінь, що не виходять за межі курсу.

Відповідність вимірника рівню готовності студентами до оволодіння розумовими операціями – виконання вимірника має передбачати використання відповідних вмінь (аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки тощо). Оптимальність структури вимірника – структура вимірника має забезпечувати можливість для усіх студентів групи показати власні навчальні досягнення (наприклад, пропонування неповних, або частково повних відповідей при тестовому контролі). Рівноцінність різних варіантів вимірників одних і тих самих еталонних рівнів – підбираючи завдання однакових рівнів для різних варіантів завдань для модульного контролю, потрібно забезпечувати їх рівноцінність. Стандартизованість вимірників – подання завдань еталонного характеру в стандартній формі (з використанням загальноприйнятих умовних позначень та скорочень; забезпечення якості носіїв та оформлення завдань (якість паперових носіїв, контраст графічних зображень, якість екранних форм при використанні комп'ютера).

Під час формування системи еталонних вимірників потрібно дотримуватися чіткої змістової лінії, спрямованої, наприклад, на забезпечення у процесі контролю систематизації або узагальнення знань та умінь з даного модулю. Оскільки оцінювання передбачає використання, як правило, кількох завдань еталонного характеру, важливе значення має система вимірників. При її формуванні необхідно враховувати, що загальна кількість завдань, які пропонуються водночас під час оцінювання (за умови, що одне завдання отожднюється з однією смисловою одиницею) відповідно до психофізичних особливостей сприйняття інформації має становити 7 ± 2 .

З метою реалізації стимулюючо-мотиваційної функції оцінювання та створення умов, у яких студент буде привчатися робити обґрунтований вибір, розвиватиметься його відповідальність, прагнення покращити свій результат, у системі завдань еталонного характеру варто передбачити можливість вибору завдань різної ваги. Наприклад, щоб отримати 10 балів, студент може виконати два завдання еталонного характеру, кожне з яких оцінюється при повному виконанні на 5 балів і в яких реалізовано комплекс кількох пізнавальних задач, або виконати 5 завдань вагою 2 бали кожне, які реалізують, відповідно по одній пізнавальній задачі. Щоправда, така альтернатива не завжди доцільна, особливо коли виявляються інтегровані якості. Тому до підбору вимірників варто підходити ретельно. При формуванні системи завдань еталонного характеру ва-

жливого значення набуває питання співвідношення у ній вимірників різних типів. Вибір того чи іншого вимірника залежить від різних чинників: об'єктів оцінювання, особливостей пізнавальної діяльності студентів під час опанування конкретної теми та ін.

Навчальний процес у вищій школі характеризується різноплановістю пізнавальної діяльності студентів і передбачає опрацювання ними теоретичного матеріалу підручника, розв'язування прикладних задач, виконання лабораторних робіт тощо. Очевидно, що при вивченні різних дисциплін, а також різних тем у системі одного курсу, вага різних видів навчально-пізнавальної діяльності буде різною.

Ефективними засобами реалізації функцій контролю в умовах модульного навчання є тестові завдання. Виділяють закриті тести (на вибір правильної відповіді – одиничні, множинні, на відповідність, на правильну послідовність) та відкриті (на лаконічну відповідь, на доповнення, на розгорнуту відповідь).

Виходячи із зазначених вище принципів розробки вимірників навчальних досягнень, були розроблені та апробовані в умовах навчального процесу тести для модульного контролю з дисципліни “Історія держави та права України”. Зразок завдань наведено нижче (модуль № 1).

I. Тести з одиничним вибором

1. Боспорське царство за формою правління:
А) рабовласницька монархія; Б) демократична республіка; В) абсолютна монархія; Г) аристократична республіка; Д) козацька республіка.

2. Суть норманської теорії походження Київської Русі: А) Давньоруська держава вийшла з Хозарського каганату; Б) Київську Русь створили монголо-татари; В) У створенні Давньоруської держави вирішальну роль відіграли варяги; Г) Провідна роль у створенні Київської Русі належить слов'янам; Д) Державу створили тевтонці.

II. Тести з множинним вибором

3. Держава скіфів занепала під натиском:

А) кіммерійців; Б) готів; В) монголо-татар; Г) сарматів; Д) слов'ян.

4. До вільних людей у Київській Русі відносилися: А) князі; Б) дружинники; В) ченці; Г) рядовичі; Д) закупи.

5. Джерелами права Галицько-Волинського князівства були: А) звичаї; Б) Руська правда; В) Магдебурзьке право; Г) норми римського права; Д) Номоканон.

III. Тести на відповідність

6. Встановіть правильну відповідність:

А) Антський союз

А) IX–XIII ст.

Б) Гетика

Б) VII–X ст.

- В) Хозарський каганат   В) VII–III ст. до н. е.
Г) Скіфія   Г) III–IV ст.
Д) Київська Русь   Д) IV–VII ст.

7. Визначте правильну відповідність:

- А) Маврикій   А) Історія війн
Б) Йордан   Б) Скіфія
В) Геродот   В) Стратегікон
Г) П. Кесарійський   Г) Історія готів
Д) Птоломей   Д) Географія

IV. Тести на впорядкований вибір

8. Встановіть послідовність появи: А) Руська Правда; Б) Стратегікон; В) Повість минулих літ; Г) Історія готів; Д) Магдебурзьке право.

1 – ___; 2 – ___; 3 – ___; 4 – ___; 5 – ___.

9. Встановіть послідовність правління: А) Данило Галицький; Б) Юрій Болеслав; В) Роман Мстиславович; Г) Лев Данилович; Д) Володислав Кормильчич.

1 – ___; 2 – ___; 3 – ___; 4 – ___; 5 – ___.

10. Вкажіть послідовність появи цих державних утворень на території сучасної України: А) Полянський союз; Б) Київська Русь; В) Кіммерія; Г) Золота Орда; Д) Галицько-Волинське князівство.

1 – ___; 2 – ___; 3 – ___; 4 – ___; 5 – ___.

V. Тести відкритої форми

11. Предметом ІДПУ є...

12. Основні джерела права у Скіфії:...

VI. Дайте визначення

13. Поліс – це ...

14. Віче – це ...

15. Снеми – це ...

VII. Назвіть

16. Дисципліни, з якими тісно пов'язана ІДПУ

17. Джерела права античних міст-держав

VIII. Охарактеризуйте

18. Суспільний лад Київської Русі.

19. Державний лад Скіфії.

IX. Знайдіть помилки і запишіть правильно

20. Сабуров В. В. Скіфські кургани. Москва, "Знання". 2000, с. 7.

Таким чином, підбираючи або розробляючи завдання еталонного характеру, потрібно дотримуватися основних вимог до них та враховувати їх специфічні особливості.

На практиці розробка еталонних завдань є досить клопітким процесом і потребує ретельного відбору. Спочатку потрібно визначити та згрупувати еталони контролю відповідно до особливостей теми, що вивчається, та її місця в системі університетського курсу. Далі визначаються основні пізнавальні завдання та структура відповідних умінь. На основі проекрованої моделі підбираються або складаються завдання-вимірники.

Література

1. Бондар М. І., Бондар Т. А. Організація проведення контролю знань студентів у навчальному процесі // Теоретичні та практичні підходи до впровадження нового покоління освітньо-професійних програм і навчальних планів підготовки фахівців: Зб. матеріалів наук.-метод. конф. 6–8 лют. 2007. – Ч. I. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 109–112.

2. Головка М. В., Головка С. Г. Організація контролю та оцінювання навчальних досягнень в умовах модульного навчання // Індивідуалізація навчального про-

цесу як провідна складова модернізації вищої економічної освіти: Зб. матеріалів наук.-метод. конф. 31 січня – 2 лютого 2006. – У 2 т. – Т. 2. – К.: КНЕУ, 2006. – С. 80–82.

3. Журавський В. С., Згуровський М. З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К.: Політехніка, 2003. – 200 с.

4. Левківський К., Сухарніков Ю. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Вища шк. – 2004. – № 5–6.

С. Г. Головка

Усовершенствование системы модульного контроля по истории государства и права Украины.

В статье рассматриваются особенности организации контроля и оценивания в условиях реализации кредитно-модульной системы обучения. Анализируются дидактические основы разработки измерителей учебных достижений, требования к их структуре, содержанию и форме, методические особенности использования тестовых заданий в учебном процессе университета.